

**ТЕОРЕТИКО-ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ЗАВИСИМОСТТА МЕЖДУ
СЕМЕЙНА УДОВЛЕТВОРЕНОСТ И НИВО НА АГРЕСИВНОСТ И
КОНФЛИКТНОСТ НА ДЕЦАТА**

Искра Николова
гр. Варна, България

**THEORETIC-EMPIRICAL RESEARCH OF THE DEPENDENCY BETWEEN THE
FAMILY SATISFACION AND THE LEVEL OF AGGRESSIVENS AND PRONENESS
TO CONFLICT IN CHILDREN**

Iskra Nikolova
City of Varna, Bulgaria

ABSTRACT

The paper presents a theoretic empirical research of the problems of the satisfaction of the different families called normal – complete and conflict-prone. Using tests with questions for the parents of the two kinds of families, the degree of the psychological tension between the members of the families and the types of families – normal and conflict-prone, is measured. On the basis of these family relations the differences between the children in the two types of families are also shown.

Key words: satisfaction, eagerness, conflict-proneness, aggression

Увод

Социалните проблеми на трудните деца в повечето случаи са по-сложни и многобройни, отколкото при всички останали хора. Човекът е социално същество и общуването с други хора за него е жизнено необходимо. Ако на този етап от живота съществува някакъв риск за тези деца, то той е свързан предимно с психичното състояние на членовете на семейството. Според Ейдемилер и Юстицки (Ейдемилер и Юстицки, 1990) и Иванов, (2007) нивото на агресията и конфликтността на децата зависи от удовлетвореността на родителите (семействата) и техните родителски практики.

Целта на изследването е да се установи влиянието на родителски фактори като удовлетвореност на родителите и родителски практики върху нивото на агресивност и конфликтност на децата.

Хипотезата е, че нервнопсихичното напрежение в семейството и липсата на обща удовлетвореност от брака са предпоставка за развитие на агресивност и конфликтност при децата.

Метод

Изследвани лица

Изследвани са 25 български семейства със съвместен живот от около пет години и техните деца от гр. Варна.

Инструменти

1. Типове семейно състояние (Ейдемилер и Юстицки, 1990) е метод за изследване на семейни взаимоотношения. Представлява списък от 12 биполярни качества, подлагани на самооценка от изследваните лица по скала от 0 до 8. Методът регистрира три критични параметъра на семейството, които са налице, когато сумата от оценките по включените в скалата айтеми е равна или превишава 28 точки.

Скалите са следните:

1. Обща неудовлетвореност (скала У)
2. Семейна тревожност (скала Т)
3. Нервно-психично напрежение (скала Н)

Как се чувствате в семейството си най-често?

1. Доволен.....012345678 Недоволен (У)
2. Смел.....012345678 Плах (Т)
3. Напрегнат.012345678 Отпуснат (Н)
4. Радостен....012345678 Огорчен (У)
5. Нужен.....012345678 Излишен (Т)
6. Отдъхнал..012345678 Уморен (Н)
7. Здрав.....012345678 Болен (У)
8. Ловък.....012345678 Неумел (Т)
9. Безгрижен.012345678 Загрижен (Т)
10. Лош.....012345678 Добър (У)
11. Спокоен...012345678 Разтревожен (Т)
12. Свободен.012345678 Зает (Н)

Всеки член от семейството дава оценките, които най-добре съответстват на неговата удовлетвореност. Тестовото изследване се провежда анонимно, като в теста няма верни и грешни отговори.

2. Анкета за родителски практики. Анкетата се състои от пет въпроса и е създадена за целите на това изследване.

1. Колко често общувате с Вашето дете?
2. Какви средства за въздействие върху детето си използвате?
3. Проявявате ли интерес към преживяванията на детето през деня?
4. Какъв стил на възпитание в семейството предпочитате да използвате?
5. Какво обичате да коментирате с детето си?

3. Анкета за ниво на социализация на децата. Анкетата се състои от 13 айтема. Родителите оценяват до каква степен децата им притежават личностни характеристики. Предложени са три нива на оценка - слабо, средно и високо.

1. Общителност с възрастните
2. Общителност с връстници (други деца)
3. Проява на качества на лидер
4. Отзивчивост
5. Спокойствие
6. Проява на твърдост в характера
7. Справедливост
8. Самостоятелност
9. Упоритост
10. Възпитание
11. Добронамереност
12. Конфликтност
13. Тревожност

4. Наблюдение на поведението на децата. Родителите оценяват децата си по 10 поведенчески показателя:

1. Проява на солидарност към другите деца, предоставяне на помощ.
2. Проява на свободно поведение и свободно изразяване на емоциите.
3. Отстъпчивост, компромисност.
4. Проява на съобразителност спрямо околните.
5. Свободно изразяване на мнение.
6. Проявява интерес към получаването на помощ от околните.
7. Проява на старателност и изпълнителност.
8. Противопоставеност (тревожност).
9. Раздрознителност в поведението (конфликтност).
10. Степен на агресивност.

Резултати

1. Резултатите от изследването на теста по Ейдемилер и Юстицки показват, че в 11 от семействата са налице повишени показатели за неудовлетвореност, семейна тревожност и нервно-психично напрежение в единия или двамата родители. При 14 от семействата няма повишени стойности по трите параметъра. Първата група семейства формират групата на «конфликтните семейства», а втората - на «безконфликтните семейства».

2. Резултатите от проведената анкета с родители от безконфликтни и конфликтни семейства показват, че:

На въпрос «Колко често общувате с Вашето дете?» безконфликтните семейства общуват в много голяма степен ежедневно, докато в конфликтните семейства комуникация почти липсва.

На втория въпрос «Какви средства за въздействие върху детето си използвате?» отново са налице разлики между отговорите на родителите от двете групи семейства. Безконфликтните семейства много по-често използват разговори, молби и ласки като начин да взаимодействат с децата си, докато конфликтните семейства също използват тези практики, но с по-ниска интензивност. Нещо повече: 8% от тези семейства използват физическото наказание като средство за въздействие върху детето.

По третия въпрос: «Проявявате ли интерес към преживяванията на детето през деня?» става ясно, че показателите и при двата типа семейства са почти равни. Всички семейства проявяват интерес и отношение към детето си и успяват да го предразположат към разговор. Разминаването в случая идва в третия отговор «Предпочитам да се справя само», предпочитан от родителите от безконфликтно семейство, докато родителите от конфликтните семейства почти не допускат детето да се справя само с всекидневните си дейности.

По четвъртия въпрос «Какъв стил на възпитание в семейството предпочитате да използвате?», родителите от конфликтните семейства използват либералния и авторитарния стил в по-висока степен от безконфликтните. Прави впечатление фактът, че в 60% от отговорите на конфликтните семейства е налице отговорът «Реагирам според ситуацията». Може би при този вид семейства липсват ясно изградени принципи на дисциплинираност и организираност на действията на родителите към децата им.

По пети въпрос «Какво обичате да коментирате с детето си?» е налице относително сходство между представителите на двата типа семейства. Прави впечатление фактът, че родителите от безконфликтните семейства в по-висока степен обръщат внимание на детето си и на неговите нужди, докато родителите от конфликтните семейства разпределят по равно времето си между нуждите на детето и неговите проблеми. Докато никой от родителите от

безконфликтни семейства не посочва, че обсъжда с детето си проблемите на възрастните, 3% родителите от конфликтните семейства посочват този отговор. Това може сериозно да повлияе на психиката на децата и да се отрази на тяхното бъдещо интелектуално и психично развитие.

3. Резултати от анкета за нивото на социализация на децата показват, че са налице съществени различия в отговорите на родителите от двата типа семейства. Като цяло от изследването става ясно, че децата са със сходна степен на социализация. Различия се наблюдават при два от показателите - конфликтност и тревожност.

При децата от конфликтните семейства в по-голяма степен се проявяват тези два параметъра. Това показва тяхната по-голяма потиснатост, липсата на лидерски качества, те са по-неспокойни и затворени, но от друга страна - по-рядко се оплакват и търсят помощта на възрастните. Тези деца често са по-непоследователни от децата, израснали в безконфликтни семейства, но са също толкова трудолюбиви и старателни като тях. Като цяло възпитанието на децата в конфликтните семейства е по-трудно, тъй като изисква повече усилия от страна на родителите и като най-важно - по-често проявят симптоми на агресивност и конфликтност в сравнение с другите деца.

4. Резултатите от проведеното наблюдение върху поведението на децата не показват съществени различия при децата от двата типа семейства. Това, което прави впечатление, е, че често децата в конфликтните семейства се противопоставят, показват известна степен на конфликтност и дори агресивност. По показателите противопоставеност, раздразнителност и агресивност са налице значително по-високи стойности. Тези деца са по-раздразнителни и напрегнати, по-често влизат в противоречия с околните, способни са да унижават другите и едновременно с това да утвърждават себе си. Този тип деца се оформят като индивидуалисти, упорити личности, които умеят да реализират своя потенциал, а това сам по себе си е изключително важен факт.

Заклучение

От направения анализ може да направим следните изводи:

- При различните семейства удовлетвореността при мъжете и жените се различава. При около 50% от жените и мъжете е налице нервно-психично напрежение, което се дължи предимно на икономически фактори - безработица, временна заетост, или на вътрешно семейни причини.
- Всички деца се възпитават в обстановка на обич и всеотдайност, но родителите от конфликтни семейства с висока степен на неудовлетвореност, тревожност и нервнопсихично напрежение са склонни към неоптимални родителски практики (либерални и авторитарни) и са по-непоследователни в поведението си към децата, като то в голяма степен зависи от ситуацията. От психологическа гледна точка най-добра перспектива е прилагането на авторитетен стил на възпитание. Може да се предположи, че това се дължи на факта, че родителите от конфликтните семейства по някакъв начин се опитват да компенсират неразбирателствата помежду си.
- Сравнението между децата от безконфликтни и конфликтни семейства показва, че децата на конфликтните семейства са с по-висока степен на самостоятелност, борбеност, съзряват по-рано, и са по-раздразнителни и по-склонни към агресия от децата от безконфликтни семейства. Комуникативността на децата от двата типа семейства също се различава.

Препоръки:

1. Необходимо е родителите от конфликтни семейства да проявяват по-висока степен на взаимна връзка родител - дете - консултант.
2. Не трябва да се допускат грешки от конфликтните семейства по отношение на възпитанието, мотивацията и подкрепата към децата.
3. Предприемане на педагогически, психологически и друг вид дейности и мерки от конфликтните семейства, за да се намали тежестта на проблема с агресията и конфликтността при децата.

От проведеното емпирично изследване на поставения проблем става ясно, че състоянието на взаимоотношенията в семейството и начина, по който родителите взаимодействат с децата си, са важни фактори за психосоциалното развитие на детето.

Литература

1. Батоева, Д. Педагогическа и психологическа диагностика. С, 2007.
2. Ейдемилер, Е. Г. и В. В. Юстицкий. Семейная психотерапия. Ленинград, 1990.
3. Иванов, И. Работа на учителя с проблемни деца. ШУ «К. Преславски», 2007.